

Зашто наш народ у Аустрији пропада

Пише: Маринко М. Вучинић
понедељак, 25 фебруар 2008 00:47

Приказ књиге: Ђорђе Натошевић, *Зашто наш народ у Аустрији пропада*, едиција „Класици српског есеја“, Београд 2007. године

Зашто пропадамо као народ? Ово је вероватно најчешће питање које се у нашем поимању историје и друштва поставља као лајтмотив у разумевању судбине српског народа. Није овде реч о нашој склоности јадиковкама и јеремијадама, нити представљању себе као једине и највеће жртве, што се често може чути од наших новопечених демистификатора политичких и историјских митова. То је пре свега трагање за одговором зашто је српски народ у својој бурној и тегобној историји доживео толико тешких и драматичних искушења.

Ово питање се не јавља само у нашем ништа мање изазовном и драматичном добу, већ је било актуелно и половином 19. века. На њега је покушао да одговори Ђорђе Натошевић у књизи *Зашто наш народ у Аустрији пропада*, објављеној у Новом Саду 1866. године.

Ова књига нам пружа пре свега свеобухватан увид у духовно и материјално стање српског народа у Аустрији, покушавајући да одреди који су то друштвени, економски, културни и политички процеси доводили до његовог пропадања, осипања и укупног социјалног и политичког слабљења. Натошевић однорођавање и депопулацију наводи већ на првим страницама књиге као основне узроке наше пропасти. „Ми пропадамо морално и материјално и нестаје нас што се не рађамо и што се одрађамо. Морално пропадамо свуда; на дому, у цркви и у општини: а узрок је, чини ми се, свуд једнак: немарња и недотупавност старешина општинских црквених, као и домаћих. Небројено деце и одраслијих помре у нас пре времена, пропадне са невеште неге, нечувања, неуредности, пијанства, сиротиње, нетражење лека у вештих лекара него у којеквких варалица и баба врачара.“

Већ овде можемо видети да аутор сматра да су лоше управљање народним пословима, немарност и себичност старешина, али и нерађање и однорођавања главни узроци моралног пропадања и осипања нашег народа. То су друштвени и политички чиниоци који имају разорну улогу у том времену, али делују и данас као својеврсни континуитет српског народа. Све слабији природни прираштај у Србији довео нас је у ситуацију да будемо један од најстаријих народа на свету. О томе је писао Натошевић већ 1866. године. Зато се оправдано може поставити питање да ли су Срби уопште способни и спремни да ишта науче од своје историје или непрестано понављају питање о сопственом пропадању.

Зашто наш народ у Аустрији пропада

Пише: Маринко М. Вучинић
понедељак, 25 фебруар 2008 00:47

На моралну деградацију Натошевић непрестано указује као на један од пресудних узрока разградње наше националне супстанце и идентитета. „Нити ко пази ни мари што млади чине, нити им ко добра примера даје, те онако излазе све гори и гори. Отуда мазност, својевољство већ у мале деце, распуштеност и неваљалство момчади, нерад и гиздавост девојака, раскалашност и разметљивост жена, незнабоштва и деморализације свуда. Овде је примера још више, како пропада побоштво, поштење, стид, а изашло незнабоштво, лажи, варања, крађе, отимање, злобе, пакост и свако зло.“

Натошевић такође пише о жалосном стању трговине и заната и арчењу имовине која је стечена у претходним трговачким и предузетничким генерацијама, као и о склоности да се данас, како он каже, 'оће свако одједаред без рада и штедње још уз арчење да се обогати. Све су то друштвене појаве које су и данас препознатљиве. Тим више је ова књига драгоцену за наш савремени друштвени и политички живот. Он је указао на погубне последице немогућности да се у то доба формира солидан трговачки и предузетнички слој који би могао да обезбеди на здравим пословним основама економски напредак српског народа. „Наша кућа троши више, троши напред, потроши и оно што нема. Наш је народ још више нечуванан него нерадни, па сваки час у зло падне, и онда би се увек поправио, а чим му боље пође, опет онај стари разметљивац, те тако никада течевине нема, него мора са сиротиње да пропадне и телесно. Он је један који чека да га власт натера да испред куће ђубре очисти, да своје воће од гусенице отреби, да оправи школу у коју шаље децу на науку, да оправи стазу испред куће којом пролази. Свуда се ђубре расипље, само не на њивама, где му је место, да троструки род даде. Од пре је било око сваке куће пуни двори и пуне баште, а сад се потаманило, и нико не мари да подигне; волије пусто двориште него питома воћа по њему.“

Ову потресну слику опште запуштености можемо често наћи у Србији и данас, и то је сигурно један од најтежих изазова јер је очигледно да још нема политичке спремности да се ухватимо у коштац са разорним последицама опште депопулације, економског пропадања и губљења националног идентитета. То је тешка историјска истина са којом нас суочава Натошевић, истичући у први план лењост, распусност, пијанство, недостатак мере, одсуство иницијативе и инертност као особине које су ометале и ометају српски народ у његовом укупном економском и друштвеном развоју. Он пореди српски народ са другим народима у Аустрији у то време, и та поређења су често са пуно права на нашу штету. „Немац дође го голац, и голим шакама, али радом и штедњом дигне за кратко време лепшу кућу, него што је наш икад видео, запати бољу стоку, него што је наш икад замислио, и рани се боље, и одева се боље, народи гомилу деце, и васпита и научи их боље, и свакоме стече. И свакога начини газдом. А наш, ком је још од деде пуна кућа остала, и који би ваљало данас триред више да има, не уме ни оно да сачува, него пропада, јер свуд расипље, нигде рачуна не води. Силни се у пијанству потуку, покрве, осакате, убију, или почине свакојакх зала на пропаст своју и својих. Али завири по вашарима, кога ћеш више наћи да пије и да се опија и туче, него Србина.“

Проблему однарођавања Натошевић је у овој књизи посветио посебну пажњу. Тај процес у српском народу дуго траје, и имао је и има погубне последице на конституисање и одржавање нашег националног идентитета. Он са нескривеном тугом наводи разорне последице до којих је довео процес однарођавање наше елите, али и народа спремног да се олако одрекне свог бића, и тако постане део другог националног и верског корпуса. У Аустрији тог доба однарођавање је било пре свега израз укупног слабљења социјалног, културног и друштвеног устројства српског народа изложеног сталним притисцима да напусти своју веру и идентитет. Али тај процес није био резултат само спољних притисака, већ драматичан израз клонућа и слабљења српског народа и његове политичке и друштвене елите, који често нису успели да се одупру снажним процесима однарођавања.

„Међу нас ако дође једна породица швапска, мађарска, талијанска, грчка одржи се веком, ми је нисмо кадри у нас прелити, него још дочекамо, те она нас одвуче за собом и одроди. То су жалосни знаци како у нама нема чврстине, а онда ни будућности, ни бића, а нема зато што нема свести и поноса. Много се наших погуби и у туђој цркви. И овога чуда има само у нас. Има ли још који народ да сам себе овако тамани, и има ли жалоснијега и срамотнијега знака по свест личну и народну. Ено Мађара, Римљана и калвина и луторана, али се знају и држе да су по народу браћа рођена; ено се и Власи држе сложно, православно се унијати, виде и они да је претежнији интерес народности, него конфесије, па сви у слогичу чувају своју народност и језик. За наше достојнике, изузев црквене, и за чиновнике одавна се каже: што је већи, да се тим већма од својих туђи, да све већма заклања него своје, да се све већма заузимље, и да је све пре него Србин; многи неће ни да се каже да је Србин, као да се стиди себе и свога. Је ли дакле чудо што је устала и хала и врана на нас, па нас тлачи. Ми тако труло стојимо да само мали потрес треба па сасвим да се распасамо, а препорођај у истом виду није никад ни можан био. Па буд је зачмао народ, али и сви учитељи његови.“

Ђорђе Натошевић, поред свих ових већ наведених узрока пропадања нашег народа, није пропустио да говори и о политичким узроцима и њиховим веома погубним манифестацијама. Они имају посебан значај, и не делују мимо осталих историјских чинилаца у овом процесу, али су у великој мери одређивали и данас одређују политичку и друштвену судбину српског народа. „Али није ни чудо; ко нас заступа, заклања, води, одушевљава! Наши благородници, како се одметнуше, не знају више ни шта су ни чији су, не уму ни себе да заступе, а за народ свој како немају свести, тако ни срца. Наши научници свађају се о својим личностима и терају по кафанама политику свега света, само своју народну не. Наши чиновници гледе само свој леб и трбу. Али ни политички листови, што би ваљало да буду вође у свему, ни они баш не истрзају језика, казујући и доносећи вести о оном што би по нас за углед или што за опомену и страшило било: редак је дописник који пази шта и како јавља, него дописују највише бапске вести и

Зашто наш народ у Аустрији пропада

Пише: Маринко М. Вучинић
понедељак, 25 фебруар 2008 00:47

терају из бабини буцака политику света и кабинета; врло мало гледамо на своја зла, која би својим начином гонити ваљало, да би сви који их чине клону у њима, а да се укрепе и утврде у поштењу и поносу; него да их кријемо, напуштамо да севе гора буду, или их проносимо онако, да нас још већма трују.“

Поштење и понос две су категорије које су се изгубиле и у нашем савременом политичком животу, јер не спадају у корпус пожељних маркетиншких и прагматичних политичких израза који доминирају нашем савременом политиком и политичким деловањем. Ово су заиста веома далекосежна и за нас изузетно инспиративна и опомињућа сазнања о природи наших политичких актера и процеса, у којима и данас доминирају оцене изречене у овој књизи.

Оштре речи критике Натошевић је такође упутио и деловању наше цркве, али и истакао непостојање добрих и квалитетних школа, што је оценио као додатни чинилац у разградњи народа. Он је сматрао да се без темељног и упорног просвећивања и освешћивања српског народа не може осигурати ни његова трајнија и солиднија политичка и друштвена перспектива. „Прошло је оно време кад се глуп народ одржати могао и кад је глуп народ најбољи за попу био, и не поврати га никад више. Данас глуп народ пропада, тим суновратније што ближе уз изобразен стоји, па данас је задаћа правога свештеника, који ће за своју радњу са образом на одговор да изађе, радити све можно да науком сачува народ и себе или да бар спере крв са себе.“

Натошевић је указао на једну код нас веома ретку особину – да узрок нашег пропадања тражимо у себи и у својим редовима јер, како је говорио, ми не ваљамо. Само такав увид може бити основа за суочавање са драматичном историјском ситуацијом у којој се данас налазимо. У овој књизи нема отужног самооптуживања и самонегације, чему су тако склони наши грлати реформатори и европејци који заступају тзв. грађански поглед на свет у коме нема места за аргументовано расправљање о националном идентитету. Они то залагање дисквалификују као настојање да се конституише и конструише демократски национализам, који је по њима најопаснији облик националистичке политичке мимикрије.

Ова књига је пре позив на трезвено расуђивање о приликама у којима се данас налази српски народ и разлозима његових великих историјских пораза и клонућа. Она такође руши стари, али и данас веома присутан стереотип да Срби нису спремни и способни да се суоче са својим манама и недостацима, и да су само склони да прихватају старе и граде нове политичке и историјске митове и предрасуде.

Зашто наш народ у Аустрији пропада

Пише: Маринко М. Вучинић
понедељак, 25 фебруар 2008 00:47

Увиди до којих је дошао Натошевић управо показују супротно и имаће за нас велики значај ако будемо умели да објективно протумачимо горке, отрежњујуће и сурове истине које је изрекао још половином 19. века. Предраг Протић је у поговору ове књиге с правом истакао да Натошевић решење српског питања није видео у политици, већ у економском и културном положају српског народа, и мислио је да тај проблем може решити педагошким и економским средствима и методама. Али наше време показује да су нама данас потребне пре свега дубоке и темељите политичке промене као основни друштвени предуслов за промену целокупног друштвеног устројства.

Након више од сто педесет година српски народ се налази пред готово истим искушењима пред којима је био у време када је ову књигу писао Натошевић. Зато је и данас више него актуелно питање зашто пропада српски народ. Читање и разумевање порука Ђорђа Натошевића може нам много помоћи у проналажењу одговора.

13. фебруар 2008. године